

O S V R T I

POGLED U JEZIČNU SVAKODNEVICU

Josip Pavičić: „Novogovor. Sociolingvistički ogledi iz svakodnevnog života jezika”. „Stvarnost”. Zagreb, 1982.

Tijesnu je povezanost društvenih (i političkih) mijena s jezikom i njihov izravan utjecaj na nj znanost o jeziku i zamijetila i dokazala. „Mijene u socijalnoj strukturi nekog društva uzrokuju mijene u jeziku tog društva. Ta se ovisnost može promatrati podjednako u doba velikih historijskih zaokreta kao i kod manje uočljivih postupnih promjena socijalne strukture što praktički permanentno traju.” (Matthias Hartig: „Sprache und sozialer Wandel”, str. 69.) Stoga ne začuđuje što je upravo jezik pouzdanim pokazateljem društveno-političkih promjena, a po kadšto, bez svoje krivnje, i mjerilo njihove uspješnosti.

Pogrešno bi bilo ustvrditi da su našoj znanosti o jeziku ti društveno-jezični odnošaji izmicali ili da im nije posvećivala dostatnu pozornost. Takvih je pokušaja bilo, premda im sustavnost i šira teorijska elaboracija nisu uvijek bile jakom stranom. K tomu su, valjda iz opreza da sociolingvistika ne postane lingvopolitikom, davali više relevantnih obavijesti o prošlim stanjima negoli o suvremenosti. Tek su se neka novija nastojanja, baštineći narasla praktična iskustva (skupljena u situacijama našoj nalik), smjeli okrenula suvremenom stanju odnosa između društva i jezika. Za ilustraciju rečenom dostajat će jedan navod: „U iole zvaničnom kontekstu sve je teže za nekoga reći, na primer, da zarađuje platu u školi u kojoj je zaposlen kao učitelj; on, kako smo uglavnom već naučili, *ostvaruje lični dohodak u vaspitno-obrazovnoj ustanovi* u kojoj ima zasnovan radni odnos kao nastavnik razredne nastave. Poneko od nas može da se podiči, možda pred svojim *inokosnim poslovnim organom*, kako je *vršilac intelektualnih usluga*, iako mu je otac bio samo *individualni poljoprivredni proizvođač* ili, eventualno, *radni čovek koji obavlja delatnost ličnim radom sredstvima u svojinj građana* (za slučaj da to neko ne zna, ovo poslednje je zvanični naziv za zanatliju).” (Ranko Bugarski: Sociolingvistički pogled na srpsko-hrvatski jezik”, *Naše teme*, god. 1982, str. 834. Istanjanja u izvorniku – M. S.)

Takva su konkretna lingvistička zanimanja za jezičnu suvremenost, rekoh, nova datuma. Dobro ih je pretekao – novinar.

Dobro ocijenivši da bi mu upravo odnos društva prema jeziku, odnosno rezultat tog odnosa mogao pružiti obilje zahvalnog materijala zanimljivog i širem čitateljskom krugu („korpus” su mu dnevno i preko potreba uvećavala sredstva javnog priopćavanja, i ne samo ona), svojedobno se novinar *Vjesnika* Josip Pavičić prihvatio u svakom slučaju u našim prilikama neobična posla: novinskim člancima čitateljima informativno-političkog glasila prozboriti o društvenoj porabi jezika, svim onim mijenama, šiframa, značenjskim pomacima i konvencijama na koje smo se, čini se, već pomalo naviknuli. Tako se 1978. godine na stranicama nedjeljnog izdanja *Vjesnika* počela pojavljivati, ponešto neodređeno naslovljena, rubrika *Riječi, riječi, riječi*.

Četiri godine kasnije autor je izabrao sedamdesetak većim dijelom objavljenih članaka i nedavno ih objavio u knjizi *Novogovor*. Već pri prvom susretu s njom, ta me knjiga uvjerila da sve što se objavi u dnevniku ne mora nužno živjeti i biti aktualno samo jedan dan, premda je ta produžena aktualnost članaka u njoj skupljenih pomalo opora okusa ne smetne li se s uma da je stanje problema o kojima zbere mjestimično i gore negoli u doba nastanka članaka.

Skupljeni na jedno mjesto, ponešto dotjerani i sistematizirani, ti članci ne ostavljaju previše mjesta sumnji kako je vrijedilo dodatnog napora probrati ih i izdati u knjizi jer će si kao knjiga, uz to što će biti dostupnijima, priskrbiti i novih čitatelja.

Pavičićev pristup problematici bitno se razlikuje od sličnih (čak i sasvim popularno pisanih) priloga jezikoslovaca. U člancima, istina, ima gdješto – najnužnijih, vrlo umješno uklopljenih – pozivanja na jezičnu literaturu (gramatike, rječnike, relevantne rasprave). Osjetno pretežu autorovi nerijetko vrlo originalni opisi i raščlambe određenih odsječaka jezične zbilje protkani tek rijetko (velom novinarske raspisanosti) skrivanom kritičnosti. Rezultat toga je ova knjiga – duhovita šetnja našom prilično neveselom, a nerijetko i sasvim sumornom jezičnom svakodnevicom.

O čemu knjiga zbori? Sam autor naznačuje to već u predgovoru. Veli, naime, da je u knjizi,